

Сборник съдебна практика

ЗАКЛЮЧЕНИЕ НА ГЕНЕРАЛНИЯ АДВОКАТ
N. EMILIOU
представено на 7 март 2024 година¹

Дело C-774/22

JX

срещу

FTI Touristik GmbH

(Преюдициално запитване, отправено от Amtsgericht Nürnberg (Районен съд Нюрнберг, Германия))

„Преюдициално запитване — Пространство на свобода, сигурност и правосъдие — Съдебно сътрудничество по граждански и търговски дела — Компетентност — Регламент (ЕС) № 1215/2012 — Приложно поле — Производство с международен елемент — Понятие — Компетентност при потребителски договори — Глава II, раздел 4 — Договор за пакетно туристическо пътуване между потребител и туроператор — Договарящи страни с местоживеене в една и съща държава членка — Договор за пътуване в чужда държава“

I. Въведение

1. Преюдициалното запитване, отправено от Amtsgericht Nürnberg (Районен съд Нюрнберг, Германия), се отнася до тълкуването на Регламент (ЕС) № 1215/2012 относно компетентността, признаването и изпълнението на съдебни решения по граждански и търговски дела² (наричан по-нататък „Регламент „Брюксел Ia“).

2. Запитването е отправено във връзка с иск на потребител с местоживеене в Германия срещу установен в същата държава туроператор по повод на подписан от потребителя договор за пакет от туристически услуги за пътуване в чужбина. Във връзка с това потребителят е преживял неприятности, за които счита, че се дължат на факта, че туроператорът не е изпълнил правните си задължения. Запитващата юрисдикция иска да установи дали Регламент „Брюксел Ia“ е приложим към подобен спор, така че потребителят да може да се позове на установените в него защитни правила във връзка с компетентността.

¹ Език на оригиналния текст: английски.

² Регламент на Европейския парламент и на Съвета от 12 декември 2012 г. (ОВ L 351, 2012 г., стр. 1).

3. Настоящото запитване е значимо по две причини. Първо, то дава възможност на Съда да направи важно пояснение относно приложното поле на Регламент „Брюксел Ia“ и относно действието на тези специфични правила. Второ, отговорът на Съда ще бъде от значение за пътуващите и търговците в туристическия сектор, в който често възникват подобни спорове.

II. Правна уредба

A. Регламент „Брюксел Ia“

4. Съгласно член 18, параграф 1 от Регламент Брюксел Ia „[п]отребител може да предяви иск срещу другата страна по договора или в съдилищата на държавата членка, в която тази страна има местоживеене, или независимо от местоживеенето на другата страна — в съдилищата по мястото, където има местоживеене потребителят“.

B. Германското право

5. Съгласно член 12 от Zivilprozessordnung (Граждански процесуален кодекс, наричан по-нататък „ZPO“), озаглавен „Обща подсъдност; понятие“, „[с]ъдът, който разполага с обща компетентност по отношение на дадено лице, е компетентен да разглежда всички предявени срещу това лице искове, ако не е налице основание за изключителна подсъдност на даден иск“.

6. Член 17 от ZPO, озаглавен „Обща подсъдност на искове срещу юридически лица“, предвижда в параграф 1, че „[о]бщата подсъдност на искове срещу [...] дружества [...] се определя от седалището им. Освен ако не е установено друго, за седалище се счита мястото на административното им управление“.

III. Факти, национално производство и преюдициалното запитване

7. JX е физическо лице с местоживеене в Нюрнберг (Германия). На 15 декември 2021 г. чрез установена в Нюрнберг пътническа агенция той сключва договор за пакетно туристическо пътуване в чужбина с установения в Мюнхен (Германия) туроператор FTI Touristik GmbH (наричан по-нататък „FTI“).

8. Впоследствие JX предявява иск срещу FTI пред Amtsgericht Nürnberg (Районен съд Нюрнберг). JX твърди, че не му е била предоставена достатъчно информация относно изискванията за влизане на територията на съответната държава и необходимите визи и претендира обезщетение в размер на 1 499,86 евро.

9. JX твърди, че сезираният съд, като съд по неговото местоживеене, разполага както с международна, така и с териториална компетентност да разгледа подадения от него иск на основание член 18, параграф 1 от Регламент „Брюксел Ia“. FTI възразява, че посоченият съд няма териториална компетентност и следва да отхвърли иска на това основание. Правилата на Регламента не били приложими към чисто вътрешни положения. Спорът бил именно такъв, тъй като и двете страни са установени в една и съща държава членка. Вместо това приложими били правилата на ZPO, които определяли като компетентни други съдилища.

10. При тези обстоятелства Amtsgericht Nürnberg (Районен съд Нюрнберг) решава да спре производството и да постави пред Съда следния преюдициален въпрос:

„Трябва ли член 18, параграф 1 от [Регламент „Брюксел Ia“] да се тълкува в смисъл, че наред с правилото за международна компетентност тази разпоредба съдържа и правило за териториална компетентност на националните съдилища по дела, свързани с договори за туристическо пътуване, като сезираният съд е длъжен да вземе предвид това правило в случаите, когато както потребителят в качеството си на пътник, така и насрещната страна по договора, туроператорът, са установени в една и съща държава членка, но крайната дестинация на пътуването не е в тази държава членка, а в чужбина (т.нар. „привидни вътрешни положения“), поради което, в допълнение към националните правила за компетентност, потребителят може да предявява срещу туроператора претенции на договорно основание пред съда по местоживеенето си?“.

11. Писмени становища представят FTI, чешкото правителство и Европейската комисия. По настоящото дело не е проведено съдебно заседание.

IV. Анализ

12. В основата на настоящия случай са преживените от потребител неприятности във връзка с пътуване, продадено му от туроператор като „пакетна туристическа ваканция“³. За съжаление подобни случаи са по-скоро често срещани. В последните три десетилетия туризмът се превърна в масова индустрия, а тези „пакети“ заемат значителен дял от туристическия пазар. При все че много потребители са привлечени от удобството, което подобни „пакети“ предоставят във връзка с планиране на пътуването, дадените чрез тях обещания невинаги се изпълняват. Много често пътуващите имат проблеми, докато пътуват към мястото за почивка (каквото, изглежда, е случаят с JX⁴), или при пристигането си установят, че хотелът не отговаря на договорения стандарт, или по-лошо — може да претърпят злополуки на място поради небрежност на зле подбрани местни доставчици⁵.

13. За да защити пътуващите от подобни неприятности, законодателят на ЕС приема Директивата за пакетните туристически пътувания. С този акт се въвеждат важни права в полза на потребителите и съответстващи задължения за туроператорите във връзка с такива пакети. Сред тях е задължението за туроператорите преди сключването на каквото и да е договор да предоставят на пътуващите информация по-специално относно паспортните и визовите изисквания на избраната държава по местоназначение⁶. В главното производство JX твърди, че по отношение на него FTI не е изпълнил това задължение за информиране, поради което претендира обезщетение. За целта той предявява иск пред запитващата юрисдикция, която е съдът по неговото местоживеене в Нюрнберг.

³ „Пакетното туристическо пътуване“ е съчетание от поне два вида пътнически услуги (като полет и настаняване) за целите на едно и също пътуване, обикновено закупено от един-единствен пункт за продажби и/или продадено за една обща цена, или рекламирано като пакет (вж. член 3, точка 2 от Директива (ЕС) 2015/2302 на Европейския парламент и на Съвета от 25 ноември 2015 година относно пакетните туристически пътувания и свързаните пътнически услуги, за изменение на Регламент (ЕО) № 2006/2004 и Директива 2011/83/ЕС на Европейския парламент и на Съвета и за отмяна на Директива 90/314/ЕИО на Съвета (ОВ L 326, 2015 г., стр. 1) (наричана по-нататък „Директивата за пакетните туристически пътувания“).

⁴ В преюдициалното запитване не се пояснява какво се е случило с JX. Ако не е получил изискуемата виза, той явно не е достигнал до мястото за почивка.

⁵ Вж. *Latil*, С. *L'exécution défectueuse du contrat de vente de voyages à forfait en droit international privé* — *Revue critique de droit international privé*, 2017, p. 199.

⁶ Вж. член 5, точка 1, буква е) от Директивата за пакетните туристически пътувания.

14. На настоящия, предварителен етап на главното производство запитващата юрисдикция трябва да определи дали действително има компетентност да разгледа и да се произнесе по този иск. Във връзка с това тя иска да установи дали член 18, параграф 1 от Регламент „Брюксел Ia“ е от значение в това отношение. Тази разпоредба, която е включена в раздел, посветен на производства по потребителски договори, а именно раздел 4 от глава II (наричан по-нататък „раздел 4“), съдържа две правила за определяне на компетентността в полза на потребител, който е ищец. По-конкретно съгласно член 18, параграф 1 той може да предяви иск „срещу другата страна по договора“ (т.е. доставчика) или i) „в съдилищата на държавата членка, в която тази страна има местоживееене“ (forum rei), или ii) „в съдилищата по мястото, където има местоживееене потребителят“ (forum actoris).

15. Установеното в член 18, параграф 1 от Регламент „Брюксел Ia“ правило forum actoris е в сърцевината на въпроса на запитващата юрисдикция, която с оглед на това повдига два въпроса. Първо, запитващата юрисдикция иска да установи дали това правило е приложимо в производства като това, което JX е образувал срещу FTI. Второ, ако се приеме, че то е приложимо, запитващата юрисдикция поставя въпроса дали това правило предоставя само (международна) компетентност на съдилищата на държавата членка по местоживееене на потребителя, а процесуалните правила на тази държава членка определят кой съд на нейната територия има (териториална) компетентност да разглежда подобни дела, или пък то директно предоставя (както международна, така и териториална) компетентност на съда по посоченото местоживееене.

16. Тези въпроси се основават на съображения от практическо естество. Ако, от една страна, разглежданото правило е приложимо към предявения от JX иск срещу FTI и предоставя едновременно международна и териториална компетентност, съгласно това правило запитващата юрисдикция е компетентна да се произнесе по спора (тъй като, напомням, тя е съдът по местоживееенето на потребителя). Ако, от друга страна, това правило не е приложимо към иска или предоставя само международна компетентност на германските съдилища, тогава запитващата юрисдикция няма такава компетентност. И в двата случая германските процесуални правила предоставят териториална компетентност на съда по местоживееенето на ответника в Мюнхен⁷.

17. Както ще изясня в следващите параграфи, очевидно установеното в член 18, параграф 1 от Регламент „Брюксел Ia“ в полза на потребителите правило forum actoris предоставя директно едновременно международна и териториална компетентност на съда по местоживееенето на потребителя (част А). Това правило обаче се прилага само в случаите с международен елемент (част Б). В това е главният проблем в настоящия случай. Всъщност не е ясно дали това изискване е изпълнено, когато и двете страни по спора (потребител и доставчик) са установени в една и съща държава членка, а единственият международен елемент е дестинацията на пътуването, за което е бил сключен разглежданият договор за пакетно туристическо пътуване (част В).

А. Установеното в полза на потребителите правило forum actoris определя едновременно международната и териториалната компетентност

18. Съмненията на запитващата юрисдикция относно действието на установеното в полза на потребителите правило forum actoris изискват бърз отговор. Той следва от самия текст на член 18, параграф 1 от Регламент „Брюксел Ia“. Полезно в това отношение е да се

⁷ Вж. точки 5, 6 и 9 по-горе.

направи съпоставка между двете разпоредби, които той съдържа. Правилото *forum rei* се сочи към „съдилищата на държавата членка“ по седалището на търговеца. За разлика от него, правилото *forum actoris* посочва „съдилищата по мястото“, където е местоживеенето на потребителят. Това терминологично разграничение не е банално. То е предвидено именно за да укаже, че докато първото правило предоставя само международна компетентност на правораздавателната система като цяло на определената държава членка, то второто правило предоставя едновременно международна и териториална компетентност на съда в населеното място, в което е местоживеенето на потребителя, независимо от разпределението на компетентността, която иначе се предвижда от процесуалните правила на тази държава⁸.

19. Противно на твърдението на FTI, това тълкуване отразява точно намерението на законодателя на ЕС. Чрез разглежданото правило законодателят на ЕС е искал да оправомощи потребителя да предявява иски „възможно най-близо до дома си“ [неофициален превод]⁹. Ако процесуалните правила на държавата членка, в която е местоживеенето на потребителя, определят кой съд има компетентност в тази държава членка да разглежда предявените от потребителя иски, то този резултат често не би бил постигнат именно поради това, че в държави членки като Германия тези правила биха определили съда по седалището на доставчика, който може да е далеч от дома на потребителя (на този въпрос ще се върна малко по-късно)¹⁰.

Б. Установеното в полза на потребителите правило *forum actoris* е приложимо само в случаи с международен елемент

20. За да може установеното в член 18, параграф 1 от Регламент „Брюксел Ia“ правило *forum actoris* да се прилага и да определя компетентността по отношение на дадени иски, е необходимо да бъдат спазени две кумулативни изисквания. Първо, което е логично, исковите трябва да попадат в материалноправното приложно поле на режима на компетентност (наричан по-нататък „брюкселският режим“), от който е част това правило. Второ, трябва да са изпълнени няколко условия, които са специфични за това правило.

21. Второто изискване не повдига разногласия в настоящия случай. Условието, за които става дума и които следват от текста на член 17, параграф 1 във връзка с член 18, параграф 1 от Регламент „Брюксел Ia“, очевидно са изпълнени: ищецът е „потребител“, тъй като искът му е „във връзка с договор“¹¹, сключен с доставчик „за цел, която може да се приеме, че е извън неговата търговска дейност или професия“; този договор попада в категориите, установени в член 17, параграф 1 (аспект, който ще разгледам по-подробно по-нататък)¹²; и ответникът, срещу когото е предявен иск, е „другата страна по договора“.

⁸ Вж. по-специално *Mankowski, P., et Nielsen, P. A. Article 18.* — In: Magnus, U., et Mankowski, P. *Brussels Ibis Regulation — Commentary.* Otto Schmidt, Köln, 2016, 512—513, § 10, и *Dickinson, A., Lein, E. The Brussels I Regulation Recast.* Oxford University Press, Oxford, 2015, § 6.67. Вж. по аналогия решения от 3 май 2007 г., *Color Drack* (C-386/05, EU:C:2007:262, т. 30), от 15 юли 2021 г., *Volvo* и др. (C-30/20, EU:C:2021:604, т. 33), и от 30 юни 2022 г., *Allianz Elementar Versicherung* (C-652/20, EU:C:2022:514, т. 38).

⁹ Предложение на Европейската комисия за регламент (ЕО) на Съвета относно компетентността, признаването и изпълнението на съдебни решения по граждански и търговски дела (СОМ(99) 348 окончателен) (ОВ С 376Е, 1999 г., стр. 1), Обяснителен меморандум, стр. 17.

¹⁰ Вж. по-специално *Mankowski, P., et Nielsen, P. A., op. cit.*, 512—513, § 10. Вж. също така точка 61 по-долу.

¹¹ Такъв е случаят дори когато искът се основава не на потребителския договор сам по себе си, а на нарушението на наложено със закон задължение (вж. т. 13 по-горе). Всъщност, достатъчно е искът да е възникнал във връзка с такъв договор (вж. решение от 11 юли 2002 г., *Gabriel*, C-96/00, EU:C:2002:436, т. 58).

¹² Вж. точка 55 по-долу. Нещо повече, докато член 17, параграф 3 изключва договорите за транспорт от приложното поле на раздел 4 от Регламент „Брюксел Ia“, това изключение не се отнася до договорите за пакетно туристическо пътуване.

22. От първото изискване обаче произтича едно допълнително условие за прилагането на член 18, параграф 1 от Регламент „Брюксел Ia“. По-точно, доколкото в член 1, параграф 1 от същия регламент, който определя приложното поле на брюкселския режим, не е посочено нищо по този въпрос¹³, Съдът се е произнасял многократно, още с решение *Owusu*,¹⁴ че този режим е приложим само към правоотношения с „международно естество“, тоест които са свързани с повече от една държава¹⁵.

23. Това имплицитно условие за „международно естество“ произтича от (и се явява неизбежно с оглед на) правното основание на Регламент „Брюксел Ia“, а именно член 81, параграф 2 ДФЕС. Съгласно тази разпоредба Европейският съюз е оправомощен да приема мерки за осъществяване на целите на член 81, параграф 1 от този договор, които се отнасят до съдебното сътрудничество по „гражданскоправни въпроси с трансгранично значение“. Обратно, Европейският съюз не е оправомощен да регламентира компетентността по гражданскоправни въпроси, които нямат такова трансгранично „значение“. Съответно този регламент следва да се тълкува в такъв смисъл.

24. Посоченото условие е съвместимо също така със самата цел на Регламент „Брюксел Ia“. Като акт на международното частно право (на ЕС), той е предвиден за положения, при които национален съд трябва да се произнесе по случай, свързан с държава (или държави), различна/различни от неговата собствена. Действително тези връзки създават възможност спорът да бъде разгледан и разрешен от съдилищата на другата държава (или държави), което поставя въпроса доколко е уместно сезираният съд да го прави. Първичната цел на брюкселския режим е да бъдат преодолени подобни международни спорове за компетентност. Макар някои от неговите правила, включително установеното в полза на потребителите правило *forum actoris*, да определят както международната, така и териториалната компетентност (вж. т. 18 по-горе), те определят втората компетентност по спомагателен начин, само във връзка с дела, при които може да възникне въпрос за първата компетентност. Тяхното действие не се отнася до разрешаване на вътрешни спорове за компетентност в изцяло вътрешноправни положения¹⁶.

25. От изложените съображения следва, че установеното в полза на потребителите правило *forum actoris*, както и всички останали правила за определяне на компетентността, въведени с Регламент „Брюксел Ia“, се прилагат само когато съд на държава членка следва

¹³ По отношение на материалноправното приложно поле на този режим разпоредбата предвижда само, че той се прилага по „граждански и търговски дела“.

¹⁴ Решение от 1 март 2005 г. (C-281/02, „решението *Owusu*“, EU:C:2005:120). Това решение се отнася до Конвенцията относно компетентността и изпълнението на съдебните решения по граждански и търговски дела, подписана в Брюксел на 27 септември 1968 г. (ОВ L 3049, 1978 г., стр. 36; Специално издание на български език, 2007 г., глава 19, том 10, стр. 3), заменена по-късно от Регламент (ЕО) № 44/2001 на Съвета от 22 декември 2000 година относно компетентността, признаването и изпълнението на съдебни решения по граждански и търговски дела (ОВ L 12, 2001 г., стр. 1; Специално издание на български език, 2007 г., глава 19, том 3, стр. 74), заменен на свой ред от Регламент „Брюксел Ia“. Независимо от това следва да се осигури приемственост в тълкуването на приложното поле на установения с тези актове режим на компетентност (вж. по-специално решение от 8 септември 2022 г., IRnova (C-399/21, EU:C:2022:648, т. 29). Поради това в настоящото заключение ще се позовавам на решения, които се отнасят до тези отделни актове, без да правя разграничение между тях.

¹⁵ Вж. по-специално решение *Owusu* (т. 25 и 26), както и решения от 19 юли 2012 г., *Mahamdia* (C-154/11, EU:C:2012:491, т. 39), и от 8 септември 2022 г., IRnova (C-399/21, EU:C:2022:648, т. 27). Вж. имплицитно също съображения 3 и 26 от Регламент „Брюксел Ia“. Вж. още обяснителния доклад относно Брюкселската конвенция, изготвен от P. Jenard (ОВ C 59, 1979 г., стр. 1) (наричан по-нататък „докладът Jenard“), стр. 8. В решение *Owusu* Съдът уточнява също така, че в случая не е необходимо да има две държави членки. Международният характер на разглежданото отношение може да произтича от свързаност с трета държава (вж. т. 24—26 от това решение).

¹⁶ За разлика от твърдението на Чешката република, искам да подчертая, че когато страните спорят, като в случая, само за съда, който в дадена държава членка има компетентност да разгледа делото, установеното в полза на потребителите правило *forum actoris* може да бъде използвано при всички случаи за разрешаването на подобен спор за териториална компетентност, *при условие че* в делото е налице „международен елемент“.

да се произнесе по иск, съдържащ „международен елемент“ (тоест има относима към друга държава връзка). В подобни случаи това правило определя както международната, така и териториалната компетентност. От друга страна, то не засяга разпределението на териториалната компетентност в изцяло вътрешноправни положения.

В. Доколко в настоящия случай е налице достатъчен международен елемент

26. След като това бе изяснено, запитващата юрисдикция посочва, че в Германия има оживен дебат¹⁷ дали „международният елемент“, изискуем за прилагането на член 18, параграф 1 от Регламент „Брюксел Ia“, е налице когато съд на държава членка следва да се произнесе по спор между потребител с местоживеене в тази държава членка и местен туроператор във връзка с изпълнението на договор за пакетно туристическо пътуване, сключен за пътуване в чужбина (случай, който, изглежда, е доста често срещан)¹⁸. Зад техническите аспекти на въпроса се крие конкретният проблем дали потребителят и в този случай може да предяви иск пред съда по своето местоживеене съгласно съдържащото се в посочената разпоредба правило *forum actoris*.

27. Запитващата юрисдикция пояснява, че в германската съдебна практика и правна литература има различни виждания относно „привидните вътрешни положения“ (*unechte Inlandsfälle*, каквото е използваното от тази юрисдикция понятие). Съгласно преобладаващото виждане, което FTI и Чешкото правителство поддържат пред Съда, член 18, параграф 1 от Регламент „Брюксел Ia“ не е приложим в подобни случаи. Разглежданото договорно правоотношение няма изискваното „международно естество“, доколкото страните (потребител и туроператор) имат местоживеене в една и съща държава членка. Във връзка с това не е релевантно обстоятелството, че дестинацията на пътуването, заради което е сключен договорът, се намира в чужда държава. Според мнението на малцинството, което в случая се подкрепя от Комисията, това правило е приложимо, въпреки че страните по делото са установени в една и съща държава. Чуждестранната дестинация на пътуването придава международен характер на тяхното правоотношение.

28. Според мен позицията на малцинството е правилна. Действително, с оглед на преследваните от Регламент „Брюксел Ia“ цели следва да бъде дадено широко тълкуване на понятието „международен елемент“ (1). С оглед на това в случаи, които се отнасят до изпълнението на договор за пакетно туристическо пътуване, чуждестранната дестинация на пътуването е релевантен „международен елемент“ (2). Най-сетне, нито текстът, нито целта на раздел 4 налагат друго тълкуване (3).

¹⁷ Въпросът е бил предмет на разглеждане в поне пет преюдициални запитвания на германски съдилища. Две дела (C-317/20 и C-62/22) бяха оттеглени, преди Съдът да се произнесе. Две дела (C-108/23 и C-648/23) са висящи, като бяха спрени до произнасянето на Съда по настоящото дело.

¹⁸ Потребителите обикновено закупуват пътувания от местни туроператори (вж. Latil, C., *op. cit.*).

1. Широкото понятие „международен елемент“

29. Още в началото на разглеждането е ясно, че макар Регламент „Брюксел Ia“ да не дава определение за „международен елемент“, необходим за прилагането на предвидените в него правила, това понятие трябва да се тълкува самостоятелно чрез позоваване на общата структура и целите на Регламента, за да се осигури неговото еднообразно прилагане във всички държави членки¹⁹.

30. В това отношение след решение Owusu Съдът обикновено възприема прагматичен подход в своята практика. Той приема, както бе обяснено по-горе в точка 24, че иск, предявен пред съд на държава членка има релевантен „международен елемент“, когато наличието на такъв елемент „може да повдигне въпроси, свързани с определянето на международната компетентност на този съд“²⁰. С други думи, брюкселският режим се прилага, когато по делото е налице обстоятелство, което го свързва с чужда държава (независимо дали това е друга държава членка или трета държава) и което е достатъчно, за да позволи на съдилища от тази държава да разгледат и решат спора²¹, което поставя въпроса дали е подходящо (или не) сезираният съд на държавата членка да го направи. Действително в този случай въпросният режим е необходим инструмент за съда, за да разреши този въпрос.

31. Тази проверка според мен би трябвало да се осъществява по-често. За да се изпълнят предвидените в Регламент „Брюксел Ia“ цели, тя трябва да се прилага всеки път²², когато възникнат въпроси относно международната компетентност, по-специално за да се избегне превръщането на възможните спорове за компетентност в действителни спорове. Освен това, тъй като целите за постигане на правна сигурност и предвидимост, които се преследват от този акт²³, предполагат спорещите страни да могат да предвидят лесно кой е приложимият към техния спор режим на компетентност, а сезираният съд на държава членки — да може да лесно да определи своята компетентност²⁴, то материята не трябва да бъде усложнявана допълнително. Не става дума да се проверява дали чуждестранните съдилища действително са компетентни да се произнесат по делото²⁵. Достатъчно е обстоятелството, което свързва делото със съответната чужда държава, да предоставя приемливо основание за нейните съдилища да разгледат и решат това дело.

32. Международният характер на дадено дело често се дължи на обстоятелството, че ищецът и ответникът имат местоживееене в различни държави. Всъщност това, че някоя от страните е с местоживееене на територията на някоя от двете държави е приемливо основание за съдилищата на всяка от тези държави да разгледат и решат делото (видно от различни разпоредби на Регламент „Брюксел Ia“, включително член 18, параграф 1). Това

¹⁹ Вж. по-специално решение от 14 септември 2023 г., Club La Costa и др. (C-821/21, EU:C:2023:672, т. 46 и цитираната съдебна практика).

²⁰ Вж. по-специално решение Owusu (т. 26), решение от 17 ноември 2011 г., Hypoteční banka (C-327/10, EU:C:2011:745, т. 30 и 35, и решение от 8 септември 2022 г., IRnova (C-399/21, EU:C:2022:648, т. 28).

²¹ Вж. във връзка с това решение от 17 ноември 2011 г., Hypoteční banka (C-327/10, EU:C:2011:745, т. 32 и 33). Вж. също Rogerson, P. Article 1. — In: Magnus, U., et Mankowski, P., *op. cit.*, p. 59, § 6. По този начин не всяка връзка с чужда държава може да представлява релевантен международен елемент. Въпросното обстоятелство трябва да е достатъчно значително, за да постави такива въпроси.

²² При условие че са изпълнени останалите условия за прилагане на този акт.

²³ Вж. съображение 15 от Регламент „Брюксел Ia“.

²⁴ Вж. във връзка с това решение от 28 януари 2015 г., Kolassa (C-375/13, EU:C:2015:37, т. 61 и цитираната съдебна практика).

²⁵ Това би била трудна и оспорвана задача когато съответната държава не е държава членка и следователно Регламент „Брюксел Ia“ не е приложим.

обаче не е единственият възможен сценарий. Както посочва Комисията, когато страните имат местоживеене в една и съща държава, международният характер на делото може да следва от различни фактори, свързани по-специално с предмета на производството²⁶.

33. Приложението на посочената по-горе проверка по отношение на настоящия случай ще поместя в следващата част, а тук ще посоча няколко примера. Когато съд на държава членка трябва да разгледа дело, в което, от една страна, участват страни с местоживеене в една и съща държава членка, а от друга страна, се отнася до неправомерно увреждане, настъпило в чужбина или до договор за наем на недвижим имот в друга държава, Регламент „Брюксел Ia“ ще бъде приложен²⁷. И в двата случая обстоятелството, което свързва делото с чуждата държава, „може да повдигне въпроси, свързани с определянето на международната компетентност на този съд“. Всъщност това, че неправомерното увреждане е настъпило на територията на тази чужда държава или процесният имот се намира там, е приемливо основание нейните съдилища да разгледат и решат делото²⁸. Регламент „Брюксел Ia“ потвърждава това, тъй като тези обстоятелства са изрично посочени като основания за поемане на компетентност съответно в член 7, точка 2 и в член 24, точка 1 от Регламента²⁹. По подобен начин в решение по дело IRnova³⁰ Съдът с основание е приел, че иск между две страни с местоживеене в една и съща държава членка относно патентни права, които са регистрирани в трета държава има „международен“ характер. Съдилищата в държавата, в която е издаден патент, могат с основание да претендират да разгледат свързаните с този патент спорове³¹.

34. Съдът, разбира се, е приел малко по-различен подход към изискуемия с оглед на целите на Регламент „Брюксел Ia“ „международен елемент“ в решения Parking и Interplastics³², Генерално консулство на Република България³³ и Inkreal³⁴.

35. В едно от съединените дела, довели до първото решение, е било образувано производство пред съдилищата на държава членка срещу ответник с местоживеене в същата държава от страна на жалбоподател с местоживеене в друга държава. Комисията е изразила съмнение относно наличието на изискуемият за прилагането на брюкселския режим „международен елемент“. Макар това да е било очевидно вследствие на решение Owusu и Съдът да се е позовал на това решение, той е добавил допълнителен довод за изчерпателност. По същество Съдът се е позовал на друг акт на ЕС — Регламент (ЕО)

²⁶ Вж. например решение Owusu (т. 26) и решение от 8 септември 2022 г., IRnova (C-399/21, EU:C:2022:648, т. 28). Вж. също доклада Jenard, стр. 8, и Mankowski, P., Nielsen, P. A. Introduction to Articles 17-19. — In: Magnus, U., et Mankowski, P., *op. cit.*, p. 448, § 23 и 24.

²⁷ Вж. решение Owusu (т. 26) и решение 26 март 1992 г., Reichert и Kockler (C-261/90, EU:C:1992:149, т. 3), както и Hartley, T., *op. cit.*, § 2.05.

²⁸ Като се имат предвид близостта на тези съдилища с релевантните факти, легитимните интереси на държавите да се произнасят по дела за неправомерно увреждане, настъпило на тяхна територия, традиционният суверенитет на държавите да контролират земя в границите си и т.н.

²⁹ Член 24, точка 1 от Регламент „Брюксел Ia“ дори изрично посочва случая, при който страните имат местоживеене в една и съща държава, а имотът се намира в друга държава.

³⁰ Вж. решение от 8 септември 2022 г. (C-399/21, EU:C:2022:648, т. 28).

³¹ Като се има предвид, че „предоставянето на [...] патент представлява упражняване на национален суверенитет“ (в това отношение вж. заключението ми по дело BSH Hausgeräte (C-339/22, EU:C:2024:159, т. 60 и 61 и референциите). По този начин брюкселският режим не намира приложение, тъй като в този случай е невъзможно да възникне международноправен спор за компетентност, само когато съдилищата на дадена държава са сезирани от страни с местоживеене в тази държава, като всички обстоятелства, които по разумен начин имат отношение към въпроса за компетентността, се намират или настъпват в същата държава. Вж. решение от 14 юли 2022 г., EPIC Financial Consulting (C-274/21 и C-275/21, EU:C:2022:565, т. 56 и 59). Вж. също Briggs, A. *Civil Jurisdiction and Judgments* Informa Law, Oxon, 2015, 6. ed., p. 56, и Hartley, T., *op. cit.*, § 2.02. и 2.03.

³² Решение от 7 май 2020 г. (C-267/19 и C-323/19, EU:C:2020:351).

³³ Решение от 3 юни 2021 г. (C-280/20, EU:C:2021:443).

³⁴ Решение от 8 февруари 2024 г. (C-566/22, EU: C:2024:123).

№ 1896/2006 за създаване на процедура за европейска заповед за плащане³⁵, който е приложим само към „трансгранични случаи“ и определя това понятие като „случай, при който поне една от страните има местоживеене или обичайно пребивава в държава членка, различна от държавата членка на сезирания съд“. Съдът приема, че това определение може „по принцип“ да се използва за установяване на международния характер на спора за целите на Регламент „Брюксел Ia“, тъй като посочените в тези регламенти еквивалентни понятия следва да се използват последователно. Съвсем правилно Съдът е приел няколко месеца по-рано, че положение, при което жалбоподателят е с местоживеене в държава членка, различна от държавата на сезирания съд, отговаря на това определение³⁶.

36. Във второто решение Съдът е следвал неотлъчно предишното решение, като без да се позовава на основната линия в своята практика е приложил определението за „трансграничен спор“ от Регламент № 1896/2006, признавайки, че иск на лице с местоживеене в държава членка срещу консулството на същата тази държава в друга страна във връзка с услугите, предоставяни от това лице на консулството в другата страна (очевидно) има „международен“ елемент за целите на Регламент „Брюксел Ia“. Най-сетне, в третото решение Съдът се позовава, първо, на посоченото определение и второ, на проверката, припомнена в точка 30 по-горе, за да реши, че сключването от спорещите страни с местоживеене в дадена държава членка на споразумения за избор на съд в полза на съдилищата на друга държава членка е достатъчен „международен елемент“, за да се приложи този регламент³⁷.

37. Споделям изразените от някои коментатори критики относно този нов подход към понятието за „международен характер“³⁸. Разбира се, желанието да се осигури последователността на правото на ЕС е похвално. За тази цел определенията и тълкуванията на даден правен акт на ЕС могат понякога да се приложат спрямо друг акт. Невинаги обаче случаят е такъв. В това отношение е необходима предпазливост, тъй като подобни понятия биха могли да имат (много) различни значения в различни контексти. Подобен подход би бил оправдан само когато има достатъчна близост между общата структура и целите на разглежданите правни актове. Разглежданият случай не е такъв. Както отбеляза Съдът, Регламент „Брюксел Ia“ и Регламент № 1896/2006 са част от областта на съдебното сътрудничество по гражданскоправни въпроси с трансгранични последици, но близостта между тях се изчерпва с това.

38. От друга страна, Регламент № 1896/2006 е приет, за да се преодолеят трудностите, с които се сблъскват кредиторите, искащи да съберат неоспорените си вземания от длъжници, намиращи се в други държави членки. Целта му е да се опрости и ускори събирането на подобни вземания чрез създаването на уеднаквена процедура, позволяваща на кредитора да получи от съдилищата на държава членка съдебно решение за такива вземания, което може да бъде лесно приведено в изпълнение в държавата членка, в която се намира имуществото на длъжника, като същевременно се гарантира равнопоставеност по отношение на правото на защита в Европейския съюз³⁹. В този контекст има известна логика в даденото в този регламент определение за „трансграничен случай“, което се

³⁵ Член 3, параграф 1 от Регламент на Европейския парламент и на Съвета от 12 декември 2006 година (ОВ L 399, 2006 г., стр. 1; Специално издание на български език, 2007 г., глава 19, том 9, стр. 108).

³⁶ Вж. решение от 7 май 2020 г., *Parking и Interplastics* (C-267/19 и C-323/19, EU:C:2020:351, т. 27—36).

³⁷ Решение от 8 февруари 2024 г., *Inkreal* (C-566/22, EU:C:2024:123, т. 19—24).

³⁸ Вж. по-специално Nuyts, A. *Chronique de DIP.* — *Journal de droit européen*, 2023, No. 74, и *Paillet*, L. *Commentaire de CJUE*, 7 mai 2020, aff. C-267/19 et C-323/19. — *Journal du droit international* (Clunet), 2021.

³⁹ Вж. съображения 4—10, както и член 1, параграф 1 и членове 18—22 от Регламент № 1896/2006.

основава на съответното местоживеене на страните и на седалището на сезирания съд. Когато страните имат местоживеене в една и съща държава, предоставените от съдилищата на тази държава способности за правна защита в съответствие с действащото в нея процесуално право, обикновено са достатъчни да се осигури бързо събиране на вземането от страна на кредитора. Следователно установената в този регламент процедура не е необходима.

39. От друга страна, Регламент „Брюксел Ia“ има за цел да уеднакви правилата относно споровете за компетентност в областта на гражданските и търговските дела. Това определение е твърде тясно формулирано и поради това не е подходящо за тази цел. Както бе обяснено в точки 32 и 33 по-горе, съмнения относно международната компетентност биха могли да възникнат дори когато спорещите страни имат местоживеене в една и съща държава членка и са сезирани съдилища в същата държава⁴⁰. Освен това в Регламента има правила относно признаването и изпълнението на съдебни решения, постановени от съдилища на държавите членки. За да постигнат целите си, тези правила трябва да се прилагат всеки път когато властите на държава членка са призовани да признаят или приведат в изпълнение решение на съд от друга държава членка, дори когато то се отнася до вътрешноправен спор между две лица с местоживеене в тази друга държава членка⁴¹. Подобно определение също не съответства на посоченото положение.

40. След тези уточнения, решения Parking и Interplastics⁴², Генерално консулство на Република България⁴³ и Inkreal⁴⁴ могат да бъдат приобщени към основната линия в практиката на Съда, при условие че бъдат възприемани в следния смисъл. Тъй като дефинираното в Регламент № 1896/2006 понятие „трансграничен случай“ има по-тясно значение от понятието „международен елемент“, което се използва за целите на Регламент „Брюксел Ia“, ако даден случай е „трансграничен“ по смисъла на първия регламент, той а fortiori има „международен характер“ за целите на втория регламент. Напълно възможно е обаче даден спор да има „международен характер“, въпреки че не отговоря на определението за „трансграничен случай“.

41. Все пак, за да се избегне допълнителна несигурност по отношение на „международното“ приложно поле на брюкселския режим, препоръчвам занапред Съдът да не се позовава в този контекст на Регламент № 1896/2006. Ако Съдът прецени, че може да вземе предвид други правни актове и да гарантира съгласуваност с тях по този въпрос, както ще се види по-надолу, Регламент (ЕО) № 593/2008 относно приложимото право към договорни задължения⁴⁵ (Рим I) и Регламент (ЕО) № 864/2007 относно приложимото право към извъндоговорни задължения⁴⁶ (Рим II) са по-подходящи. Тези актове са еквивалентни на

⁴⁰ Ако в подобен случай не бъде приложен Регламент „Брюксел Ia“, това би лишило някои от установените в него правила от тяхното полезно действие. По-конкретно член 24 предоставя изключителна компетентност на съдилищата на някои държави членки по определени въпроси, дори когато страните имат местоживеене в друга държава членка. В случай че съдилищата на държавата членка, в която имат местоживеене страните, бъдат сезирани въпреки разпоредбите на член 24, това правило очевидно ще се приложи и тези съдилища трябва да откажат да разгледат спора.

⁴¹ Кредиторът по такъв „вътрешен“ спор може да иска признаване и/или привеждане в изпълнение на постановеното от тези местни съдилища решение в друга държава членка, когато например длъжникът е прехвърлил активите си в тази друга държава.

⁴² Решение от 7 май 2020 г. (C-267/19 и C-323/19, EU:C:2020:351).

⁴³ Решение от 3 юни 2021 г. (C-280/20, EU:C:2021:443).

⁴⁴ Решение от 8 февруари 2024 г. (C-566/22, EU: C:2024:123).

⁴⁵ Регламент на Европейския парламент и на Съвета от 17 юни 2008 г. (ОВ L 177, 2008 г., стр. 6) (наричана по-нататък „Регламент „Рим I“).

⁴⁶ Регламент на Европейския парламент и на Съвета от 11 юли 2007 година (ОВ L 199, 2007 г., стр. 40) (наричан по-нататък „Регламент „Рим II“).

Регламент „Брюксел Ia“ по отношение на стълкновителните норми и намерението на самия законодател на Съюза е било материалното приложно поле на тези три регламента да се тълкува съгласувано⁴⁷.

2. Дестинацията на пътуването е релевантен „международен елемент“

42. С оглед на пояснението в предходната част, несъмнено е според мен, а това е твърдението и на Комисията, че когато съд на държава членка е сезиран със случай, който, от една страна, включва страни с местоживееене в същата тази държава членка, но от друга страна, се отнася до изпълнението на договор за пакетно туристическо пътуване, сключен за пътуване в чужда държава, дестинацията на пътуването представлява релевантен „международен елемент“, водещ до прилагане на установените в Регламент „Брюксел Ia“ правила относно компетентността⁴⁸.

43. Дестинацията на пътуването е също така мястото, в което съгласно договора за пакетно туристическо пътуване се предоставят или трябва да бъдат предоставени (повечето) услуги на пътуващия (близко намиращо се летище, местоположение на хотела и др. подобни). С други думи, договорът се изпълнява или трябва да бъде изпълнен основно там. Считам, че когато съд на държава членка трябва да се произнесе по спор относно изпълнението на договор, чието място на изпълнение е в чужда държава, това е обстоятелство, което „може да повдигне въпроси, свързани с определянето на международната компетентност на този съд“⁴⁹. Подобна връзка дава възможност съдилищата на тази държава да разгледат и решат спора. В това отношение ме озадачава възражението на FTI, че тази връзка е „само фактическа“, а не „нормативна“ (каквото и да е точното значение на последното понятие)⁵⁰. Всъщност точно тази „фактическа“ връзка е същинската причина, поради която може да се мисли, за решаване на спора от съдилищата на чуждата държава (тъй като тяхната географска близост с мястото на изпълнение на договора може да се окаже практична за разглеждането на подобен казус, особено с оглед на събирането на съответните доказателства). Това се потвърждава от факта, че мястото на изпълнение, именно по тази

⁴⁷ Вж. съображение 7 от Регламент „Рим I“ и Регламент „Рим II“.

⁴⁸ Вж. по-специално решение на Cour de cassation (Касационен съд, Франция), 5 ноември 2008 г., № 07-18.064, FR:CCASS:2008:C101090; *Mankowski*, P., Nielsen, P. A. Introduction to Articles 17-19. — In: *Magnus*, U., et *Mankowski*, P., *op. cit.*, p. 448, § 23 et 24; *Latil*, C., *op. cit.*; *Ancel*, M.-E. Commerce électronique-Un an de droit international privé du commerce électronique. — *Communication Commerce électronique*, 2014, No. 1; *Bogdanov*, S. Arrêt *Maletic*: un pas supplémentaire dans la protection des consommateurs face au commerce électronique des voyages à forfait. — *European Journal of Consumer Law*, 2015, 433–442, spec. p. 439; *Chalas*, C. Compétence en matière de contrat conclu avec une agence de voyages. — *Revue critique de droit international privé*, 2014, p. 639.

⁴⁹ Вж. в този смисъл заключението на генерален адвокат Richard de la Tour по дело *Inkreal* (C-566/22, EU:C:2023:768, т. 38 и цитираната съдебна практика).

⁵⁰ FTI се позовава на доводи, възприети от някои германски съдилища, че всяко неизпълнение на договорни задължения, включително в чужда държава, поражда действие само в установеното преди това вътрешноправно договорно правоотношение. Обстоятелството, че изпълнението се осъществява в чужбина, било само последица от това правоотношение и не следвало да засяга неговото естество. При цялото дължимо уважение, считам, че за целите на Регламент „Брюксел Ia“ международното естество на дадено правоотношение следва да се определя не чрез подобни сложни съждения, а в светлината на широката и прагматична проверка, посочена в точка 30 по-горе.

причина, е избираемо основание за определяне на компетентността при договорни спорове в Европейския съюз съгласно член 7, точка 1 от Регламент „Брюксел Ia“⁵¹, а и в много държави⁵².

44. Решение Owusu пряко подкрепя това тълкуване. Припомням, че по това дело г-н Owusu, който е имал местоживеене в Обединеното кралство (по това време държава членка), е сключил с г-н Jackson, също с местоживеене в Обединеното кралство, договор за наем на ваканционен имот — вила в Ямайка. Там г-н Owusu станал жертва на трагичен инцидент, както се твърди поради опасните условия на това място, след което подал иск срещу г-н Jackson за нарушение на договора. Без да срещне особени затруднения Съдът възприема виждането, че делото съдържа релевантен „международен елемент“ за целите на прилагане на брюкселския режим⁵³. В този смисъл обстоятелството, че делото е свързано с (не)изпълнението на договор в Ямайка е било достатъчно, тъй като то ясно води до възможността съдилищата в тази държава да разгледат и решат делото. Разглежданата в настоящото дело ситуация е аналогична.

45. Също така аналогия може да се направи, по мое мнение, с Регламента „Рим I“ и свързаната с него практика на Съда. Подобно на Регламент „Брюксел Ia“ в областта на компетентността, Регламент „Рим I“ определя приложимото право към договор, когато е налице ситуация „на стълкновение на закони“⁵⁴. В това отношение от практиката на Съда следва, че правилата на Регламент „Рим I“ са приложими към всяко договорно правоотношение с „[чуждестранен] елемент. Действително, само когато такъв договор е свързан с друга държава (или държави), освен държавата на сезирания съд, този договор може потенциално да бъде регулиран от различни стълкновителни национални закони, а за съда да възникнат съмнения кой от тях да приложи, за да се произнесе по спора. Съгласно същата съдебна практика, понятието „чуждестранен елемент“ не е ограничено до съответното местоживеене на договарящите страни. Изпълнението на договора в друга държава е именно такъв „елемент“⁵⁵. Връзка от такова естество очевидно представлява ситуация „на стълкновение на закони“. Сезираният съд може да прецени, че може да

⁵¹ Вж. по-специално решение от 24 ноември 2020 г., *Wikinghof* (C-59/19, EU:C:2020:950, т. 28 и цитираната съдебна практика). Противно на твърдяното от Чешкото правителство, не е релевантно обстоятелството, че съгласно Регламент „Брюксел Ia“ мястото на изпълнение не е основание за поемане на компетентност по конкретните под-категории договори от раздел 4. Необходимо е да се прави разграничение между това дали даден казус може да повдигне въпроси относно международната компетентност и отговорите, които Регламентът предоставя на тези въпроси в конкретния случай (вж. решение от 17 ноември 2011 г., *Hypoteční banka*, C-327/10, EU:C:2011:745, т. 31). Както бе отбелязано в точка 33 по-горе, правилата на Регламента помагат за определянето на международния характер на даден казус само дотолкова, доколкото потвърждават, че някои привързващи фактори са приемливи основания за предоставяне на компетентност и като такива могат да породят възможност за чужди съдилища да разгледат и решат спора. Мястото на изпълнение попада в тази категория. Обстоятелството, че законодателят на ЕС не е избрал това основание за определени потребителски договори, не променя положението. Доводът на чешкото правителство може да доведе до странен резултат, при който един и същ договор за пакетно туристическо пътуване би могъл да се определи като „вътрешен“, когато е сключен от потребител, и така да попадне в приложното поле на раздел 4, и като „международен“, когато е сключен от пътуващо лице с оглед на неговата професионална дейност, с което ще попадне в приложното поле на член 7, точка 1.

⁵² Вж. *Hartley*, Т., *op. cit.*, § 7.06. Доколкото възражението на FTI внушава, че подобен случай е по-тясно свързан с държавата членка, в която двете договарящи страни имат местоживеене, бих отбелязал, че дори това да е така, то не е релевантно обстоятелство за определяне на международния аспект. От значение в това отношение е наличието на връзка с чуждата държава на дестинацията, която е потенциално релевантна за компетентността, а не относителната устойчивост на връзките, които делото има с различни държави.

⁵³ Вж. решение Owusu (т. 26).

⁵⁴ Вж. член 1, параграф 1 от Регламент „Рим I“. Вж. също член 1, параграф 1 от Регламент „Рим II“.

⁵⁵ Вж. решение от 14 септември 2023 г., *Diamond Resorts Europe* и др. (C-632/21, EU:C:2023:671, т. 51 и 53).

приложи закона на държавата по местоизпълнение вместо собствения си закон⁵⁶. Следователно правилата на този регламент са необходими за разрешаване на стълкновението на закони⁵⁷.

46. За разлика от твърдяното от FTI, считам, че това тълкуване не се поставя под съмнение от решението на Съда по дело *Maletic*⁵⁸, въпреки че то наистина създаде известна несигурност в това отношение.

47. По това дело двойка потребители с местоживеене в Австрия е резервирала при туроператор, установен в същата държава, пакетно туристическо пътуване за Египет чрез уебсайт на туристически агент, установен в Германия. Поради неуредица, свързана с египетския хотел, пътуващите лица подават иск за нарушение на договора срещу туристическия агент и туроператора пред съда по тяхното местоживеене в съответствие с правилото *forum actoris*, предвидено (тогава) в член 16, параграф 1 от Регламент „Брюксел Ia“. Запитващата юрисдикция в това дело е поискала да установи дали това правило е приложимо спрямо туроператора, след като той има седалище в същата държава като потребителите.

48. Съдът е отговорил, че разглежданото правило е приложимо по отношение и на двамата ответника, но точно по този въпрос е дал малко сложно обяснение. Той е приел, че „дори ако се предположи, че една-единствена сделка, като сделката, при която [потребителите] резервират и плащат своето пакетно туристическо пътуване на уебсайта на [туристическия агент], може да бъде разделена на две отделни договорни отношения, от една страна, с туристическата агенция [...] и от друга страна, с туроператора [...], второто договорно отношение не може да се квалифицира като „изцяло вътрешно“, тъй като е неразривно свързано с първото договорно отношение, възникнало посредством посочената туристическа агенция, която се намира в друга държава членка“⁵⁹.

49. Мнозина коментатори обръщат внимание на витиеватостта на това обяснение и са озадачени, че Съдът не споменава чуждестранната дестинация на пътуването, тъй като това обстоятелство би показало по очевиден начин международния характер на случая⁶⁰. Въпреки това според мен мълчанието на Съда по въпроса не следва да се разбира в смисъл, че според него това обстоятелство не представлява релевантен „международен елемент“. Всъщност има просто обяснение защо Съдът се е съсредоточил на „неделимото“ естество на връзките между потребители, туристическа агенция и туроператор. Имало е два отделни въпроса по отношение на приложението на правилото *forum actoris* спрямо потребителите в дадения случай, а именно i) дали претенциите към двамата ответници са били „международни“ и ii) дали всеки от тях би могъл да се разглежда като „другата страна

⁵⁶ Вж. *Calster (van)*, G. *European Private International Law*. Hart Publishing, Oxford, 2016, p. 240.

⁵⁷ Мястото на изпълнение е релевантен критерий на привързване, доколкото е логично държавата да поиска да регулира осъществяването на нейна територия договори. Той изрично се предвижда в различни разпоредби на Регламент „Рим I“ (вж. по-специално член 5, параграф 1, член 5, параграф 2, букви г) и д), член 6, параграф 4, буква а), член 8, параграф 2, член 9, параграф 3). Отново напомням, че възможността подобен договор да бъде разглеждан като по-тясно свързан с общото за страните местопребиваване с оглед на определянето на приложимото право, няма отношение към определянето на по-важното обстоятелство, което е международният характер на даденото положение. От значение в това отношение е връзка с чужда държава, която може да е от значение за избора на приложимото право, а не относителната устойчивост на връзките с различни държави.

⁵⁸ Решение от 14 ноември 2013 г. (C-478/12, EU:C:2013:735).

⁵⁹ Решение от 14 ноември 2013 г., *Maletic* (C-478/12, EU:C:2013:735, т. 29).

⁶⁰ Вж. посочената в бележка под линия 48 по-горе литература.

по договора“ за целите на това правило⁶¹. В мотивите си Съдът е дал широкообхватен отговор и на двата въпроса: съгласно това правило налице е само едно международно договорно правоотношение, а туристическата агенция и туроператорът, като „друг[ите] стран[и]“ в това правоотношение, могат да бъдат привлечени заедно пред съда по местоживеее на потребителите. За разлика от това, позоваването на дестинацията на пътуването щеше да разреши първия въпрос, но да остави открит втория. Това е причината Съдът да не „мобилизира“ това обстоятелство в своето решение.

50. Също така за мен не е убедителен доводът на Чешкото правителство, че предложеното в настоящото заключение тълкуване ще доведе до неочаквани искове срещу туроператори, предявени пред съдилищата по местоживеее на техните клиенти, в противоречие с преследваната от Регламент „Брюксел Ia“ цел за постигане на предвидимост. Очевидно е, че всеки търговец, който осъществява дейност в международен сектор, какъвто е туризмът, може „разумно да предвиди“, че когато организира и продава пътувания до чужди държави, той може да попадне под действието на режим на правораздавателна компетентност, който се прилага за разглеждането на спорове от международен характер⁶².

51. В заключение бих искал да уточня, че според мен не е необходимо да се прави разграничение в зависимост от това, дали претенцията на пътуващото лице се отнася конкретно до претърпян от него инцидент в местодестинацията на пътуването (както е в случая по делото Owusu), до хотелски стаи, които не съответстват на договорения стандарт, или, както в случая в главното производство, до обстоятелството, че пътуващото лице не е осъществило въобще пътуването, тъй като не е било уведомено, че се изисква виза, или пък защото не е получило изобщо самолетните си билети (и т.н.). Макар да е възможно връзката на претенцията с чуждата държава да е по-тясна в някои случаи отколкото в други, припомням, че преценката на това дали спорът има „международен елемент“ не би трябвало да се усложнява прекомерно (вж. т. 31 по-горе). Сезираният съд на държавата членка не следва да се впуска в обширни анализи по съществуването на претенцията, за да може да прецени подобен прост въпрос. Всяко дело, включващо претенция на пътуващо лице срещу туроператор по отношение на неуредици от каквото и да било естество, които то е претърпяло във връзка с пътуване в чужбина, организирано и продадено му от туроператора като „пакет“, следва да се счита за дело с международен елемент за целите на Регламент „Брюксел Ia“ въз основа на изложените по-горе доводи. Дестинацията на пътуването е лесно за констатиране обстоятелство и прави приложимия режим на правораздавателна компетентност предсказуем за страните, както бе пояснено в предходната точка.

⁶¹ Действително потребителите не могат да се позовават на правилото *forum actoris*, за да предявят претенция срещу трета за потребителския договор страна (вж. т. 21 по-горе).

⁶² Не успях също така да разбера защо би била налице необоснована разлика в третирането, ако този германски туроператор може да бъде привлечен от същия германски потребител пред друг съд в Германия, в зависимост от това, дали спорът се отнася до договор за пътуване до Берлин (Германия), или до договор за пътуване в чужбина, както посочва чешкото правителство. Очевидно тази разлика в третирането произтича от различието в приложимия към тези два договора режим на компетентност, обоснован сам по себе си от това, че международният характер на втория договор може да породи въпроси относно компетентността, които първият договор не може да постави.

3. Нито текстът, нито целта на раздел 4 предполагат различно тълкуване

52. Противно на твърдяното от FTI, предложеното в настоящото заключение тълкуване не се поставя под съмнение от обстоятелството, че установеното в член 18, параграф 1 от Регламент „Брюксел Ia“ правило *forum actoris*, като изключителна разпоредба, следва да се тълкува ограничително⁶³.

53. От самото начало бих припомнил, че (мълчаливото) изискване за „международен елемент“, което е в основата на настоящото дело, определя общо приложното поле на Регламент „Брюксел Ia“. Само по себе си, строго погледнато, това изискване попада в член 1, параграф 1 (вж. т. 22 по-горе), а не в член 18, параграф 1. Логично е да бъде преценявано по същия начин, както и всички останали правила за компетентност в този регламент, независимо от естеството на конкретно разглежданата разпоредба⁶⁴.

54. Като се остави настрана тази предварителна бележка, за мен е ясно, че не се намира в противоречие с текста на раздел 4 тълкуване на това изискване, съгласно което установеното в член 18, параграф 1 от Регламент „Брюксел Ia“ правило *forum actoris* се прилага към случаите, включващи потребител и доставчик с местоживееене в една и съща държава членка във връзка с договор, който е бил изпълнен или трябва да се изпълни в друга държава.

55. Най-напред, по отношение на член 17, параграф 1 от Регламент „Брюксел Ia“, припомням, че за да се приложи раздел 4, този член изисква договарянето да бъде сключено между потребител и доставчик и да попада в някоя от категориите по букви а)–в) на тази разпоредба. Букви а) и б) се отнася до видове договори (съответно договори за продажба на стоки на изплащане чрез вноски и договори за кредит), без да се споменава местоживееенето на договарящите страни. За всички останали договори (включително договорите за пакетно туристическо пътуване) буква в) изисква от доставчика да „извършва търговски или професионални дейности в държавата членка, където потребителят има местоживееене, или [...] с всички средства [да] насочва тези дейности към тази държава членка или към няколко държави, включително тази държава членка, и договарянето попада в обхвата на тези дейности“. Нищо в тази формулировка не предвижда, нито дори подсказва, че потребителят и доставчикът непременно трябва да имат местоживееене в различни държави⁶⁵. Очевидно доставчикът може да „извършва търговски или професионални дейности в държавата членка, където потребителят има местоживееене“, и същевременно да има седалище в тази държава.

56. Второ, текстът на член 18, параграф 1 от Регламент „Брюксел Ia“ не ограничава правилото *forum actoris* само до случаи, при които потребителят и доставчикът имат местоживееене в различни държави. Напротив, разпоредбата уточнява, че това правило се прилага „независимо от местоживееенето на другата страна“. Добре разбирам, както това се подчертава и от FTI, че добавянето на този текст е свързано с намерението да се предостави на потребителите възможност да се позовават на това правило срещу доставчици, които са

⁶³ Иначе брюкселският режим е „враждебен“ спрямо *forum actoris* (вж. по-специално решение от 20 януари 2005 г., Gruber (C-464/01, EU:C:2005:32, т. 33).

⁶⁴ Вж. в същия смисъл Mankowski, P., Nielsen, P. A. Introduction to Articles 17-19. — In: Magnus, U., et Mankowski, P., *op. cit.*, p. 448, § 23.

⁶⁵ Вж. решение от 30 септември 2021 г., Commerzbank (C-296/20, EU:C:2021:784, т. 42–44).

установени в трети държави⁶⁶. Налице е така или иначе обстоятелството, на което обръща внимание Комисията, че тази формулировка е достатъчно широка, за да обхване и положение, при което доставчикът е установен в същата държава членка като потребителя.

57. Накрая, член 19 от Регламент „Брюксел Ia“, който налага ограничение за използването на споразумения за избор на съд в сферата на потребителското право, изрично допуска при определени условия (вж. т. 3 от посочения член) подобни споразумения, когато са сключени между потребител и доставчик „и двамата от които по времето на сключване на договора са имали местоживеене или обичайно пребиваване в една и съща държава членка“. Очевидно законодателят на ЕС е предвидил възможността установените в раздел 4 правила, включително член 18, параграф 1, да се прилагат дори в тези случаи (при условие че случаят има друг релевантен международен елемент).

58. Прилагането на установеното в член 18, параграф 1 от Регламент „Брюксел Ia“ правило *forum actoris* спрямо случаи, при които потребителят и доставчикът са установени в една и съща държава, но договорът е изпълнен или трябва да се изпълни в друга държава, също така не надхвърля необходимото за постигане на специфичната цел на раздел 4.

59. Припомням, че правилата на раздел 4 са предназначени да защитят потребителя, като страна, която се счита за икономически по-слаба и по-неопитна в правните въпроси, отколкото доставчика⁶⁷. В частност разглежданото правило *forum actoris* изпълнява тази задача като улеснява (до голяма степен) достъпа на потребителите до правосъдие, така че те да не бъдат обезкуражавани да търсят правата си⁶⁸.

60. В унисон с изложеното по-горе преобладаващо мнение, FTI посочва, че единствената хипотеза, която законодателят на ЕС цели да предотврати с това правило, е възможността потребителят да бъде принуден да предявява претенциите си пред съдилищата на други държави членки. Законодателят е искал да защити потребителя от обвързването му с чужди правни системи, ползващи езици, които той вероятно не владее, както и с „обременителните разстояния“, които могат да го делят от тези чуждестранни съдилища. Тази специална защита не е оправдана, когато потребителят и доставчикът са установени в една и съща държава. В такъв случай съдилищата на тази държава ще имат по необходимост компетентност.

61. Според мен, макар обезкуражаването на потребителя да търси правата си поради трудностите, присъщи на образуването на производство срещу доставчика в чужда държава, очевидно да е била главната *хипотеза*, която законодателят е имал предвид⁶⁹, тя все пак не е *единствената*. Ако това бе така, законодателят щеше да се ограничи само да позволи на потребителя да образува производства пред съдилищата на държавата членка по неговото местоживеене. Това, че член 18, параграф 1 прави крачка по-напред, като допуска възможността потребителят да сезира конкретния съд по местоживеенето си, показва, че законодателите са имали опасения, че потребителят може да бъде обезкуражен да предяви претенциите си и когато компетентният съд, макар да се намира в държавата членка, в която той живее, не е съдът по неговото местоживеене. Както Съдът вече е приел

⁶⁶ Вж. *Dickinson, A., et Lein, E., op. cit.*, § 6.68; *Hartley, T., op. cit.*, § 11.12.

⁶⁷ Вж. съображение 18 от Регламент „Брюксел Ia“.

⁶⁸ Вж. по-специално *Dickinson, A., et Lein, E., op. cit.*, § 6.56 и 6.64

⁶⁹ В този смисъл вж. по-специално решение от 14 септември 2023 г., *Club La Costa и др.* (C-821/21, EU:C:2023:672, т. 43 и цитираната съдебна практика).

по друг повод⁷⁰, разстоянията, които делят потребителя от компетентния съд, могат да бъдат „обременителни“ и в рамките на една и съща държава членка (например когато седалището на доставчика е в отдалечен град), понякога дори в по-голяма степен, отколкото между две държави членки⁷¹, с което би се затруднило явяването му в съда⁷². Очевидно законодателят е целял да избегне и подобни хипотези.

62. Не е убедително възражението на FTI, че процесуалните правила в държавите членки невинаги изискват потребителят да се яви лично пред съда или понякога допускат провеждането на дистанционни заседания, така че да не възникват практически неудобства. Може да се възрази също, че съгласно тези процесуални правила компетентният съд понякога може да се окаже относително близо до местоживеенето на потребителя⁷³. В други случаи обаче потребителят може да бъде задължен да се яви лично, а компетентният съд да се окаже много отдалечен. По същия начин, когато потребителят трябва да предяви иск в друга държава членка, понякога може да се окаже, че той владее езика и че му е познато производството пред съдилищата там, които могат да се окажат и в близост до него. Обратно, в други случаи целият процес може да му бъде напълно непознат. При всички случаи, както отбелязва Комисията, прилагането на установеното в член 18, параграф 1 от Регламент „Брюксел Ia“ правило *forum actoris* не може да бъде поставено в зависимост от подобни казуистични преценки на практическите трудности, с които потребителят би могъл действително да се сблъска. В противен случай обхватът на тази разпоредба би бил непредсказуем. Предполага се, че такива трудности възникват в повечето случаи и трябва да бъдат разрешени съответно.

V. Заключение

63. С оглед на всички изложени по-горе съображения предлагам на Съда да отговори на поставения от *Amtsgericht Nürnberg* (Районен съд Нюрнберг, Германия) въпрос по следния начин:

„Член 1, параграф 1 във връзка с член 18, параграф 1 от Регламент (ЕС) № 1215/2012 на Европейския парламент и на Съвета от 12 декември 2012 година относно компетентността, признаването и изпълнението на съдебни решения по граждански и търговски дела

следва да се тълкува в смисъл, че

установеното във втората разпоредба правило за определяне на компетентността в полза на съдилищата по местоживеене на потребителя е приложимо в производство, образувано от потребител с местоживеене в държава членка срещу туроператор със седалище в същата държава членка във връзка с договор за пакетно туристическо пътуване, сключен с цел

⁷⁰ Вж. решение от 27 юни 2000 г., *Océano Grupo Editorial и Salvat Editores* (C-240/98—C-244/98, EU:C:2000:346, т. 22 и 23).

⁷¹ Комисията посочва пример на потребител с местоживеене в Пасау (Германия), който е трябвало да образува производство във Фленсбург (Германия) (на разстояние около 10 часа с кола), докато, ако производство бе образувано в Линц (Австрия), пътуването до там би му отнел 2 часа.

⁷² Разбира се, тази защита е била предназначена също така да поощри потребителите да пазаруват извън границите на собствената си държава, в рамките на Общия пазар (вж. заключение на генерален адвокат Campos Sánchez-Bordona по дело *Commerzbank*, C-296/20, EU:C:2021:733, т. 26). Въпреки това, както отбелязва Комисията, приложението на дадената разпоредба не може да се сведе само до тази хипотеза (видно от обстоятелството, че тя се прилага по отношение на доставчици от трети държави). Нейната цел главно е да се защитят потребителите при международните договори.

⁷³ Всъщност такъв е случаят в главното производство, доколкото Нюрнберг отстои на два часа път с кола от Мюнхен.

пътуване до чужда държава. Правилото предоставя едновременно международна и териториална компетентност на тези съдилища без отношение към правилата за разпределяне на териториалната компетентност, в сила в държавата членка“.